

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΕΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

ΤΟΜΟΣ ΚΖ΄.

Συνδρομή ἑτησία: Ἐν Ἑλλάδι: φρ. 12, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ φρ. 20.— Αἱ συνδρομαὶ ἄρχονται ἀπὸ 1 Ἰανουαρίου. Ἐκαστ. ἔτους καὶ εἶναι ἑτησία.— Γραφεῖον Διευθ. Ὁδ. Παρθεναγωγείου 14.

2 Ἀπριλίου 1889.

ΟΛΓΑΙ ΤΙΝΕΣ ΣΕΛΙΔΕΣ

ΕΚ ΤΩΝ

ΑΠΟΜΝΗΜΟΝΕΥΜΑΤΩΝ ΜΟΥ¹

Ὅτε πρώτην φοράν ἠξιώθη νὰ παρασταθῶ ἐνώπιον τῆς βασιλείσσης Ὑλγας, ἐν ἰδιαιτέρᾳ ἀκροάσει, δὲν εἶχον ἔτι παρέλθει πολλοὶ μῆνες ἀφοῦ ἀφίκετο εἰς τὴν Ἑλλάδα: ὥστε ἦτο νεαρῶτάτη μόλις δεκαεξέτιών. Καὶ ὅμως, ἀντὶ νὰ περιορισθῇ εἰς κοινούς τινας τόπους καὶ τύπους, μοὶ ἐξέφρασε τὴν ἐπιθυμίαν τῆς νὰ μάθῃ τὰ κατὰ τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει βάντισιν τῆς ὑμωνύμου αὐτῇ ῥωσίδος ἡγεμόνος. Ἀπεκρίθη ὅτι ἔχομεν εἰδήσεις περὶ τοῦ τρόπου καθ' ὃν ὑπεδέχθησαν αὐτήν, ἀλλ' αἱ εἰδήσεις αὗται οὐδὲν παραδόξως διαλαμβάνουσι περὶ τῆς τελετῆς τοῦ βαντισματος. Ἐκ τούτου μάλιστα ὑπέθεσάν τινες ὅτι οὐδ' ἐβαντίσθη τότε ἡ ἀρχόντισσα τῆς Ῥωσίας, ὅπως τὴν ἔλεγον οἱ Βυζαντινοί. Ὅτι ὅμως ἡ Ὑλγα ἐβαντίσθη κατὰ τὴν μεθάσασιν αὐτῆς ταύτην εἰς Κωνσταντινούπολιν, εἶναι ἀναμφισβήτητον, διότι μαρτυρεῖται ὑπὸ ἀξιοπιστῶν βυζαντινῶν ἱστορικῶν καὶ ὑπεμφαίνεται ἐν αὐτῇ τῇ περιγραφῇ τῶν πρὸς δεξιῶσιν αὐτῆς γενομένων τελετῶν, ἐν ἧ δὲ ἀναφέρεται μετὰ τῶν ἀκολουθῶν τῆς ἀρχοντίσσης, καὶ ὁ παπᾶς Γρηγόριος.

Τότε ἡ βασίλισσα ἐζήτησε νὰ περιγράψω τὴν γενομένην τῇ ἡγεμόνι ὑποδοχὴν. Τὸ πρᾶγμα δὲν ἦτο εὐκόλον, διότι αἱ τελεταὶ ὑπῆρξαν ποικίλαι, ἐν τῇ παρακειμένῃ δὲ αἰθούσῃ πολλοὶ περιέμενον ἔτι νὰ προσφέρωσι τὰ σεβάσματα τῶν εἰς τὴν Ἀνασσάν. Οὐδὲν ἦττον ἐπροσπάθησα νὰ εὐχαριστήσω ὅσον οἶόν τε συνοπτικῶς τὴν περιέργειαν αὐτῆς.

Ἡ ἀρχόντισσα τῆς Ῥωσίας, εἶπον, δὲν εἰσῆλθεν ὡς φαίνεται εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν ἅμα καταπλεύσασα, ἀλλὰ παρέμεινεν ἐν τῷ λιμένι ἐπὶ ἰκανὰς ἡμέρας. Τοῦτο δὲν τὸ ἀναφέρουσιν οἱ Βυζαντινοί. Ὁ Ῥώσος ὅμως χρονογράφος Νέστορ διηγεῖται ὅτι μετὰ τινα χρόνον προσῆλθον εἰς Κίεβον πρέσβεις τοῦ βασιλέως ἀπαιτοῦντες παρὰ τῆς ἡγεμόνος νὰ πέμψῃ στρα-

τιωτικὴν ἐπικουρίαν καὶ δῶρα, καθ' ἃς εἶχε δώσει ὑποσχέσεις, ἡ δὲ Ὑλγα ἀπεκρίθη ὅτι ὅταν ὁ αὐτοκράτωρ ὑμῶν περιμείνῃ εἰς Potchajna (προάστειον τοῦ Κιέβου) ὅσον περιέμεινα ἐγὼ εἰς Σούδαν (τὸν λιμένα τῆς Κωνσταντινουπόλεως), τότε θέλω στείλει καὶ ἐγὼ αὐτῷ δῶρα καὶ ἐπικουρίας. Ὅπως δὴποτε τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι, μετὰ τὴν ἀποβίβασιν αὐτῆς, ἡ Ὑλγα ἐγένετο δεκτὴ οὐχὶ ὡς κυρίαρχος, ἀλλὰ κατὰ τὴν ἐθιμοταξίαν ἧτις ἐτηρεῖτο ὡς πρὸς τοὺς πρέσβεις τῶν φίλων τοῦ Κράτους ἡγεμόνων.

Κατὰ τοὺς χρόνους τούτους ἐβασίλευεν ὁ Κωνσταντῖνος ὁ Πορφυρογέννητος, παρέστη δὲ τὸ πρῶτον ἡ Ὑλγα εἰς τὴν αὐλὴν τῇ 9 Σεπτεμβρίου 955. Ἡ ἡμέρα ὑπῆρξεν ὀπωροῦν κοπιαστικὴ, διότι διαρκούσης αὐτῆς ἐξ ἐγένοντο τελεταί: παρουσίας εἰς τὸν βασιλέα, παρουσίας εἰς τὴν βασίλισσαν, οἰκειότερα κοινὴ συνέντευξις τοῦ βασιλέως καὶ τῆς βασιλείσσης μετὰ τῆς Ὑλγας, δύο ἐπίσημα γεύματα, τὸ μὲν παρὰ τῷ βασιλεῖ, τὸ δὲ παρὰ τῇ βασίλισσῃ, καὶ τελευταῖον τράπεζα ἐπιδόροπος εἰς ἣν δὲν ἐκάθησε μετὰ τῶν βασιλέων εἰμὴ μόνη ἡ Ὑλγα.

Ἡ πρώτη εἰς τὸν βασιλέα παρουσίας ἐγένετο ἐν τῇ πολυτελεῖ αἰθούσῃ ἧτις ἐκαλεῖτο Χρυσοτρίκλινον. Ἐν τῷ μέσῳ αὐτῆς ἐκάθησαν ἐπὶ θρόνων χρυσῶν ὁ βασιλεὺς καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ῥωμανός, περιστοιχισθέντες ὑπὸ τῆς αὐλικῆς θεραπείας. Μεθ' ὃ εἰσῆλθον πρώτη ἡ ἀρχόντισσα τῆς Ῥωσίας, ἀμέσως μετ' αὐτὴν αἱ συγγενεῖς αὐτῆς ἀρχόντισσαι καὶ κατόπιν αἱ προκριώτεραι τῶν θεραπεινῶν. Πᾶσαι αὗται αἱ κυρίαὶ ἐπλησίασαν μέχρι τοῦ τόπου ἐν ᾧ ἴστατο ὁ μέγας λογοθέτης, ἦτοι ὁ γενικὸς Γραμματεὺς τῆς ἐπικρατείας. Ὅπισθεν δὲ τῶν κυριῶν εἰσῆλθον οἱ πρέσβεις τῆς Ῥωσίας καὶ οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει ῥῶσοι πραγματευταί, οἵτινες ἀπαντες ἕστησαν πολὺ κατωτέρω. Καὶ ἡ μὲν Ὑλγα μικρὸν τὴν κεφαλὴν ὑπέκλινε, πάντες δὲ οἱ λοιποὶ προσεκύνησαν. Κατὰ τὴν ἐντευξίν ταύτην ἡ συνομιλία περιωρίσθη εἰς τὰς τυπικὰς ἐρωτήσεις καὶ ἀποκρίσεις, περὶ ὑγείας, ὀδοπορίας καὶ τῶν τοιούτων ἡ δὲ συνομιλία ἐγένετο οὐχὶ ἀμέσως μετὰ τοῦ βασιλέως καὶ τῆς ἀρχοντίσσης,

1) Ἀνεγνώσθη ἐ τῷ συλλόγῳ Παρνασσῶ.

ἀλλὰ διὰ τοῦ μεγάλου λογοθέτου, ὅπως συνέβαινε πάντοτε εἰς τὰς ἐπίσημους παραστάσεις τῶν ξένων πρέσβων.

Μετ' οὐ πολὺ ἐδέχθη ἡ βασίλισσα τὴν ἀρχόντισσα τῆς Ῥωσίας εἰς τὴν αἴθουσαν ἧτις ἐκαλεῖτο τρίκλινον τοῦ Ἰουστινιανοῦ. Ἐν τῇ αἰθούσῃ ταύτῃ ὑπῆρχε μέγας βασιλικὸς θρόνος καὶ πλησίον αὐτοῦ ἄλλος μικρότερος. Ἐπὶ τοῦ πρώτου ἐκάθησεν ἡ βασίλισσα καὶ ἐπὶ τοῦ ἐτέρου ἡ νύμφη αὐτῆς, ἡ σύζυγος τοῦ διαδόχου Ῥωμανοῦ. Ἡ θεραπεία τῆς βασίλισσας καὶ αἱ ἐπιφανέστεραι κυρίαί τῆς αὐλῆς ἴσταντο ἐν τόπῳ κατωτέρῳ τοῦ πορφυροστρώτου χώρου, ὅπου ἐκάθητο αἱ δύο βασίλισσαι. Ἡ Ὁλγα ἧτις ἐν τῷ μεταξύ εἶχεν ἀναπαυθῆ ἐπὶ μικρὸν, προσεκλήθη ἤδη νὰ προσέλθῃ εἰς τὸ τρίκλινον καὶ εἰσῆχθη εἰς αὐτὸ ὑπὸ τοῦ ἀυλάρχου (τοῦ πραιποσίτου, ὡς ἐλέγετο τότε), παρακολουθουμένη ὑπὸ μόνων τῶν συγγενῶν αὐτῆς ἀρχοντισσῶν καὶ τῶν προκριτωτέρων θεραπεινῶν, διότι οἱ ἄνδρες τῆς ἀκολουθίας αὐτῆς δὲν ἐπαρουσιάσθησαν εἰς τὴν βασίλισσαν. Ἐνταῦθα ὁ ἀυλάρχης ἀπηύθυνε πάλιν πρὸς τὴν Ὁλγαν τὰς εἰθισμένας τυπικὰς ἐρωτήσεις ὡς ἐκ τῆς Αὐγούστης, δηλαδὴ ἐκ μέρους τῆς βασίλισσας, μεθ' ἧς αὐτὴ μὲν ἀναστᾶσα ἀπὸ τοῦ θρόνου ἀπῆλθεν εἰς τὸν ἐαυτῆς κοιτῶνα, ἡ δὲ ἀρχόντισσα μετὰ τῶν συγγενῶν αὐτῆς καὶ τῶν θεραπεινῶν εἰσῆλθεν εἰς τὸ παρακείμενον τῷ κοιτῶνι τμήμα τῶν ἀνακτόρων, τὸ καλούμενον Καινούργιον, ὅπως ἀναπαυθῆ.

Ἀλλὰ μετ' οὐ πολὺ ἐγένετο ἰδιαιτέρα τις συνέντευξις τῶν βασιλέων μετὰ τῆς Ὁλγας, εἰς τοὺς θαλάμους τῆς βασίλισσας. Ἐκεῖ, καθήσαντος τοῦ βασιλέως μετὰ τῆς βασίλισσας καὶ τῶν πορφυρογεννήτων αὐτῶν τέκνων, προσεκλήθη μόνῃ ἡ Ὁλγα ἀπὸ τοῦ Καινουργίου καὶ εἰσελθοῦσα ἐκάθησε κελεύσει τοῦ βασιλέως καὶ ἐλάλησεν ὅσα ἐβούλετο, λέγει ἡ περὶ τούτου ἔκθεσις, δηλαδὴ, ὑποθέτομεν, ἐξέθεσε πρώτην φορὰν ὠρισμένως τὸν σκοπὸν δι' ὃν ἦλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ παρεκάλεσε τὸν βασιλέα νὰ δεχθῆ αὐτὴν εἰς τοὺς κόλπους τῆς χριστιανικῆς πίστεως.

Τοιαύτη ἐγένετο ἡ δεξιῶσις τῆς Ὁλγας καὶ τῶν περὶ αὐτὴν πρὸ μεσημβρίας τῆς 9 Σεπτεμβρίου. Κατόπιν δὲ ἐδόθησαν δύο ἐπίσημα γεύματα, τὸ μὲν ὑπὸ τοῦ βασιλέως, τὸ δὲ ὑπὸ τῆς βασίλισσας. Ἀλλὰ τὰ δύο ταῦτα γεύματα παρετέθησαν συγχρόνως, καὶ ὄχι ἀλληλοδιαδόχως, ὅπως ἐγένοντο αἱ παρουσιάσεις. Τοῦτο δὲ διότι ἐπὶ τῶν παρουσιάσεων ἡ Ὁλγα παρέστη πρῶτον ἐνώπιον τοῦ βασιλέως μεθ' ὅλων τῶν κυριῶν καὶ τῶν κυριῶν τῆς ἀκολουθίας αὐτῆς καὶ ἔπειτα πάλιν ἐνώπιον τῆς βασίλισσας μετὰ μόνων τῶν συγγενῶν ἀρχοντισσῶν καὶ τῶν προκριτωτέρων θεραπεινῶν ἐνῶ ἡ Ὁλγα μετὰ τῶν

περὶ αὐτὴν κυριῶν δὲν παρεκάθησαν εἰμὴ εἰς τὸ τῆς βασίλισσας γεῦμα, ὁ δὲ βασιλεὺς ἐφιλοξένησε μόνον τοὺς πρέσβεις τῆς Ῥωσίας καὶ τοὺς ἐν Κωνσταντινούπολει Ῥώσους πραγματευτάς.

Ἀμφότερα τὰ γεύματα ταῦτα παρετέθησαν εἰς τὰς αἰθούσας εἰς ἃς τὴν προΐαν ἐγένοντο αἱ δύο παρουσιάσεις. Ἀλλὰ τὸ τῆς βασίλισσας ὑπῆρχε φαιδρότερον διότι ἐν αὐτῇ παρεκάθησεν ἡ ἀρχόντισσα. Ἡ βασίλισσα καὶ ἡ σύζυγος τοῦ διαδόχου ἐκάθησαν ἐπὶ τῶν θρόνων αὐτῶν πρὶν ἔτι εἰσελθῆ ἡ Ὁλγα, ἧτις, εἰσελθοῦσα ἔπειτα καὶ ὑποκλίνασα μικρὸν τὴν κεφαλὴν, ἔμεινε κατ' ἀρχὰς ὀρθὴ εἰς τὰ πλάγια τῆς βασίλισσας. Κατόπιν δὲ εἰσαχθεῖσαι αἱ ἄλλαι κυρίαί ὑπὸ τοῦ ἐπὶ τῆς τραπέζης, προσεκύνησαν τὴν βασίλισσαν. Ἐν τῇ αἰθούσῃ ὑπῆρχον δύο τράπεζαι, ἡ μὲν ἀποκοπτὴ λεγομένη, ἥτοι ἡ βασιλική, ἡ δὲ ἄλλη, κοινή. Εἰς τὴν βασιλικὴν τράπεζαν δὲν παρεκάθησεν ἐκ τῶν προσκεκλημένων εἰμὴ μόνῃ ἡ Ὁλγα, ἐκ δὲ τῶν κυριῶν τῆς βασιλικῆς αὐλῆς μόναι αἱ δύο ζωσταί, ἥτοι ὡς ἠθέλομεν εἶπει σήμερον αἱ δύο μεγάλαι Κυρίαί, ἡ τῆς βασίλισσας καὶ ἡ τῆς συζύγου τοῦ διαδόχου. Πᾶσαι αἱ λοιπαὶ κυρίαί τῆς βασιλικῆς αὐλῆς καὶ πᾶσαι αἱ κυρίαί τῆς ἀρχοντίσεως ἐκάθησαν εἰς τὴν κοινὴν τράπεζαν, ἧτις ἴστατο ἐπὶ χώρου ταπεινοτέρου τῆς βασιλικῆς. Διαρκούντος τοῦ γεύματος οἱ Ἀποστολῖται ψάλλται καὶ οἱ Ἁγιοσοφῖται, δηλαδὴ οἱ ψάλλται τοῦ ναοῦ τῶν ἁγίων Ἀποστόλων καὶ τοῦ ναοῦ τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας, ἔψαλλον τὰ λεγόμενα βασιλίκια, ἥτοι ἄσματα ἐγκωμιαστικὰ τοῦ βασιλέως καὶ τοῦ οἴκου αὐτοῦ, ἕτεροι δὲ τεχνῖται ἔπαιζον ἐκ διαλειμμάτων ποικίλα θυμεικὰ παίγνια.

Ἡ τράπεζα τοῦ βασιλέως, διηρημένη ὡς αὐτως εἰς δύο, τὴν ἀποκοπτὴν καὶ τὴν κοινήν, δὲν ἐκοσμήθη διὰ τῶν ἐπιτερωτῶν διαχύσεων ὧν πρὸ μικροῦ ἐμνημόνευσα. Μόνον ἀμέσως ἔπειτα διενεμήθησαν εἰς τοὺς ἐν αὐτῇ παρακαθήσαντας χρηματικὰ δῶρα. Ἰὸ ἀνεψιὸς τῆς Ὁλγας ἔλαβε μιλιάρισια 30, οἱ ἄνθρωποι τοῦ υἱοῦ αὐτῆς καὶ τότε ἡγεμόνος τῆς Ῥωσίας Σβιατοσλάβου, ὧν δὲν ὀρίζεται ὁ ἀριθμὸς, ἀνὰ μιλιάρισια 5· εἰς πάντας δὲ τοὺς λοιπούς, συμποσομένους εἰς 93, ἐδόθησαν σὺν ἅμα, κατὰ διαφόρους ὁμῶς ἀναλογίας, μιλιάρισια 1081.

Μετὰ τὰ δύο γεύματα παρετέθη ἐν τῇ ἀριστητηρίῳ ἐπιδόρπιος χρυσῆ τράπεζα, ἧτις ἔφερε διάφορα γλυκύσματα ἐντὸς διαλίθων δίσκων. Ἐνταῦθα ἐγένετο ὅ,τι εἶχε γίνεαι μετὰ τὰς ἐπίσημους παρουσιάσεις· δηλαδὴ ἡ ἐπὶ τῶν ἐπίσημων γευμάτων διαιεθεῖσα βασιλικὴ οἰκογένεια ἠνώθη πάλιν περὶ τὴν ἐπιδόρπιον τράπεζαν, καὶ ἐκ τῶν ξένων δὲν παρεκλήθησαν εἰς αὐτὴν εἰμὴ μόνῃ ἡ Ὁλγα, εἰς ἣν τότε προσεφέρθησαν ἐπὶ διαλίθου δίσκου μιλιάρισια 567. Συγχρόνως

δὲ διενεμήθησαν, ἐκτός τοῦ ἀριστητηρίου, εἰς τὰς 6 συγγενεῖς αὐτῆς ἀνά 20 μιλιαρῖσια, καὶ εἰς τὰς 18 θεραπαίνας ἀνά 8 μιλιαρῖσια.

Ὁ Ρῶσος ἱστοριογράφος Καραμζὶν ἀγανακτεῖ διὰ τὴν εὐτέλειαν τῶν χρηματικῶν τούτων δωρεῶν καὶ παρατηρεῖ ὅτι ὅσῳ ὀλίγον πλοῦσι καὶ ἂν ἦσαν εἰς πολῦτιμα μέταλλα οἱ τότε ἄρχοντες τῆς Ῥωσίας, ἢ Ὀλγα δὲν ἐδέχθη βεβαίως τὰ χρήματα ἐκεῖνα εἰμὴ χάριν ἀπλῆς φιλοφροσύνης. Αἱ δωρεαὶ ἦσαν ἠμολογουμένως εὐτελεῖς, διότι μιλιαρῖσια ὠνομάζοντο νομίσματα ἀργυρᾶ, ὧν 12 ἀπέτέλουν τὸ χρυσοῦν νόμισμα, τοῦ ὁποῦο ἡ ἀξία δὲν ὑπερέβαινε τὰ 15 φράγκα· ὡςτε ἐὰν λάβωμεν τὸ ἀνώτατον χρηματικὸν ποσὸν τὸ εἰς τὴν Ὀλγαν προσφερθὲν, τὸ ποσὸν τοῦτο δὲν ὑπερέβαινε τὰς 620 δραχμάς. Ἄλλ' ὁ Καραμζὶν ἐλησμόνησεν ὅτι καὶ εἰς τοὺς πρέσβεις τῶν Ἀράβων, πλουσιωτάτων τότε ὄντων, δὲν προσεφέροντο δωρεαὶ ἀνώτεροι τῶν 500 μιλιαρῖσιων, ἐξ οὗ καθίσταται πρόδηλον ὅτι αἱ χρηματικαὶ αὗται προσφοραὶ ἐγίνοντο πάντοτε τιμῆς χάριν καὶ οὐχὶ ἕνεκα τῆς πραγματικῆς αὐτῶν ἀξίας. Εἶπον δὲ ἤδη ὅτι εἰς τὴν Ὀλγαν δὲν ἀπεδόθησαν κυριαρχικαὶ τιμαί, ἀλλὰ μόνον αἱ τιμαὶ δι' ὧν ἐδεξιούντο συνήθως τοὺς πρέσβεις τῶν φίλων ἐπικρατειῶν.

Ὅπως δὴ ποτε τοιαῦτα ὑπῆρξαν τὰ τελεσθέντα τῇ 9 Σεπτεμβρίου 955. Ἡ δευτέρα τῆς Ὀλγας ἐπίσημος δεξίσις δὲν ἐγένετο εἰμὴ τῇ 18 ὀκτωβρίου, καθ' ἣν παρετέθη πάλιν γεῦμα ὑπὸ τοῦ βασιλέως εἰς τοὺς Ῥώσους πρέσβεις καὶ πραγματευτὰς, καὶ γεῦμα τῆς βασιλίσσης εἰς τὴν ἀρχόντισσαν καὶ τὰς περὶ αὐτὴν κυρίας. Κατὰ δὲ τὰς ἐν τῷ μεταξύ διεληθούσας 40 ἡμέρας, ἀνάγκη νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι ἐτελέσθησαν ἢ κατήχησις τῆς Ὀλγας καὶ ἡ βάπτισις αὐτῆς, καίτοι, ὡς προεῖπον, τοιοῦτό τι δὲν ἀναφέρεται ὑπὸ τῆς ἐπισήμου ἐκθέσεως. Καὶ ἡ μὲν βάπτισις δὲν ἤθελεν ἀπαιτήσῃ τοσοῦτον μακρὸν χρόνον, ἀλλ' ἡ κατήχησις ἀδύνατον ἦτο νὰ διεξαχθῇ ἐκ τοῦ προχείρου. Ἡ Ὀλγα ἐγίνωσκεν, ὡς φαίνεται, ὅπως οὖν τὴν Ἑλληνικὴν, ἀφοῦ ἐπανειλημμένως ἐλάλησε κατ' ἰδίαν μετὰ τῶν βασιλέων, ἀλλ' ἦτο ἀδαῆς βεβαίως τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἡμῶν γλώσσης, τῆς ὁποίας οἱ ὄροι εἶδει νὰ ἐξηγηθῶσι δι' ἑρμηνείας εἰς αὐτὴν, ἔχουσαν ἐπὶ τούτῳ δύο ἑρμηνεῖς ἐν τῇ ἀκολουθίᾳ τῆς. Ἡ δ' ἑρμηνεία, δυσκόλος οὖσα καθ' ἑαυτὴν, ἀπέβη ἐπιδυσκολωτέρα ὡς πρὸς τὴν πεπειραμένην καὶ φιλόποπτον ἡγεμόνα, ἧτις κατ' οὐδένα λόγον ἤθελεν ἠμολογήσῃ τοὺς ὄρους ἐκείνους, ἐὰν μὴ ἐπιείθετο ὅτι ἡ ὁμολογία αὐτῆς δὲν τὴν καθυπέβαλλεν εἰμὴ εἰς θρησκευτικὰς ὑποχρεώσεις, οὐχὶ δὲ καὶ εἰς πολιτικὰς.

Ἡ βάπτισις τῆς Ὀλγας ἦτις μαρτυρεῖται ὑπὸ τῶν βυζαντινῶν ἱστορικῶν, προσεπιβεβαί-

οῦται καὶ ὑπὸ αὐτῶν τῶν μυθευμάτων τῶν διαδοθέντων τότε ἐν Ῥωσίᾳ. Ἐκ τῶν μυθευμάτων τούτων ἀρκεῖ νὰ ἀναφέρω ἐν μόνον. Ἐν Ῥωσίᾳ λοιπὸν ἐθρυλεῖτο ὅτι ὁ Κωνσταντῖνος ὁ Πορφυρογέννητος, δελεασθεὶς ὑπὸ τῶν σωματικῶν καὶ τῶν πνευματικῶν χαρίτων τῆς Ὀλγας, εἶπε πρὸς αὐτὴν «τῇ ἀληθείᾳ εἶσαι ἀξία νὰ βασιλεύσῃς τῆς πόλεως ταύτης,» ἡ δὲ ἀπεκρίθη «ἀλλ' ἐγὼ δὲν εἶμι Χριστιανή· ἐὰν μὲ θέλῃς, βάπτισέ με, βάπτισέ με ὅμως σὺ αὐτός, καὶ ἂν μὴ πράξῃς τοῦτο, δὲν συναίνω νὰ βαπτισθῶ.» Ὁ βασιλεὺς ἐβάπτισεν αὐτὴν μετὰ τοῦ πατριάρχου· τούτου δὲ γενομένου, ἐπανελάβε τὴν πρότασιν τοῦ νὰ τὴν νυμφευθῇ. Ἄλλ' ἡ Ὀλγα ἀπήντησεν ὅτι ἀφοῦ τὴν ἐβάπτισεν καὶ τὴν ὠνόμασε θυγατέρα του, ὁ μεταξὺ αὐτῶν γάμος εἶναι ἀδύνατος κατὰ τὸν χριστιανικὸν νόμον. Ὁ δὲ βασιλεὺς ἀνεφώνησεν ἤδη «μὲ ἐγέλασες, Ὀλγα.» Δὲν ἔχω ἀνάγκην νὰ προσθέσω ὅτι ὅλα ταῦτα ἦσαν πλάσματα τῆς φαντασίας τοῦ Ῥωσικοῦ λαοῦ, ἐπαναληφθέντα ἀβασανίστως ὑπὸ τῶν Ῥώσων χρονογράφων. Ἡ Ὀλγα ἀναφαίνεται ἐν αὐτοῖς διδάσκουσα τὰ χριστιανικὰ αὐτοῦ κατήκοντα εἰς τὸν βασιλέα, ὅστις ἐπὶ τοσοῦτον παρίσταται ἀγνοῶν αὐτὰ ὡςτε νὰ πιστεῖ ὅτι ἠδύνατο νὰ τὴν νυμφευθῇ ἀφοῦ ἐγένετο ἀνάδοχος αὐτῆς. Ἀλλὰ πλὴν τούτων, ὁ Κωνσταντῖνος ἦτο ἐγγαμος, ἡ δὲ Ὀλγα ὑπερεξηκοντοῦτις τότε οὖσα, δυσκόλως ἠδύνατο νὰ διασώζῃ τὰς ἀποδιδόμενας αὐτῇ χάριτας.

ὑπὸ τινων λέγεται ὅτι ἡ Ὀλγα μετωνομάσθη διὰ τοῦ βαπτίσματος Ἑλένη. Βέβαιον ὅμως εἶναι ὅτι καὶ παρὰ τοῖς Βυζαντινοῖς καὶ παρὰ τοῖς Ῥώσοις ἐξηκολούθησε φέρουσα τὸ πρότερον αὐτῆς ὄνομα. Τὸ δὲ περίεργον, ἐνῶ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ῥώσοις χρονογράφοις, ὅπως καὶ σήμερον ἐν Ῥωσίᾳ, τὸ ὄνομα τοῦτο ἐκφέρεται διὰ τοῦ O (Ὀλγα), παρὰ τοῖς Βυζαντινοῖς ἐγράφετο διὰ τοῦ E (Ἐλγα)· καὶ τὸ ἐπιπεριεργότερον, ἐκ τῶν δύο τούτων γραφῶν, ἡ Βυζαντινὴ εἶναι ἡ ὀρθότερα. Γρόντι ὅλα τὰ ὀνόματα τῶν πρώτων ἡγεμόνων τῆς Ῥωσίας (Ruruk, Ἰγόρ, Ὀλέγ) ἦσαν Σκανδιναυικά. Σκανδιναυικὸν δὲ ἦτο καὶ τὸ τῆς Ὀλγας ὄνομα, σημαῖνον *φλόγα* καὶ προφερόμενον Helga.

Ἡ βασίλισσα μὲ ἐζήτηε ἐκ διαλειμμάτων ἐξηγήσεις περὶ τῶν λεγομένων. Ὅτε ἤκουσε τὰ περὶ τοῦ ὀνόματος Ὀλγα παράδοξον, ὑπέλαθε, κανεὶς δὲν μὲ εἶπε ταῦτα μέχρι τοῦδε· καὶ εὐδοκῆσασα νὰ μὲ εὐχαριστήσῃ μὲ ἐπέτρεψε νὰ ἀποχωρήσω. Ἐξελθὼν δὲ, εὐρον ἀποροῦντας διὰ τὴν παράτασιν τῆς ἀκροάσεως τοὺς ἐν τῇ παρακειμένη αἰθούσῃ περιμένοντας, ὧν εἰς ἀρχαίος φίλος μου, ἴσως ἐνθυμηθῇ ὅτι μὲ ἠρώτησε «τί ἔλεγες, ἀδελφε, εἰς τὴν βασίλισσαν τόσῃν ὥραν;» Παρῆλθον ἕκτοτε δεκακοτῶ ἔτη. Κατὰ σε-

πτέμβριον τοῦ 1885 ἐπετράπη τὴν εἰς τὸν Διάδοχον παραδόσιν τῆς μέσης καὶ τῆς νέας ἡμῶν ἱστορίας. Καὶ κατὰ μὲν τοὺς τελευταίους μῆνας τοῦ 1885 καὶ μέχρι τοῦ θέρους τοῦ 1886 ἐξεπλήρωσα τὴν ἐντολὴν ταύτην ἐν τοῖς ἀνακτόροις, ἐν θέρει δέ, προσεκλήθη, ὅπως καὶ πάντες οἱ λοιποὶ διδάσκαλοι, νὰ συνεχίσω τὸ ἔργον ἐπὶ τινὰ χρόνον ἐν τῇ κατὰ τὴν Δεκείλειαν ἐπαύλει. Ἐκεῖ ἐξ αὐτῆς τῆς πρώτης παραδόσεως, ἅμα εἰσῆλθον εἰς τὸ σπουδαστήριον τοῦ μαθητοῦ μου, εἶδον ἀπροσδοκῆτως εἰσελθοῦσαν τὴν σεπτὴν αὐτοῦ μητέρα καὶ καθήσασαν παρὰ τῷ υἱῷ, τοῦτο δ' ἔπραττε τακτικώτατα μέχρι τῆς μετὰ τινὰ χρόνον ἀποδημίας αὐτῆς εἰς τὴν ἀλλοδαπήν.

Πρὸς συμπλήρωσιν τῆς μεσαιωνικῆς ἡμῶν ἱστορίας, ὑπελείπετο νὰ ἐκτεθῶσιν ἢ ἄλλως τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τὰ κατὰ τὴν ἀμέσως προηγηθεῖσαν αὐτῆς δεκαετιαν κατορθώματα καὶ παθήματα τῶν τριῶν τελευταίων προμάρχων τῆς Χριστιανικῆς Ἀνατολῆς, τοῦ Οὐνιάδου, τοῦ Κωνσταντίνου Παλαιολόγου καὶ τοῦ Σκενδέρμπευ.

Οἱ χρόνοι οὗτοι διέφερον πολὺ τῶν προτέρων ἐκείνων ἐν οἷς περιελαμβάνετο τὸ γεγονός περὶ οὗ μὲ εἶχε ζητήσει πληροφορίας ἄλλοτε ἢ βασιλίσσα. Ὁ Κωνσταντῖνος ὁ Πορφυρογέννητος δὲν ἦτο ἥρωος ἀλλ' ἀπὸ τοῦ πάππου αὐτοῦ Βασιλείου τοῦ Μακεδόνας χρονολογεῖται μίᾳ τῶν λαμπροτέρων περιόδων τοῦ μεσαιωνικοῦ ἡμῶν κράτους. Οἱ στρατηγοὶ Νικηφόρος Φωκᾶς καὶ Ἰωάννης Τσιμισκῆς, οἱ ἀλληλοδιαδόχως ἐπιτροπεύσαντες τὸν ἔγγονον τοῦ Κωνσταντίνου Βασιλείου τὸν Βουλγαροκτόνον, καὶ ἔτι μᾶλλον αὐτὸς οὗτος ὁ Βασίλειος ὁ Βουλγαροκτόνος, ἀφοῦ ἐνηλικιώθη, ἀνήγαγον τὴν αὐτοκρατορίαν τῆς Ἀνατολῆς εἰς ὑπατον βαθμὸν δόξης καὶ δυνάμεως. Εἶδομεν τὴν μεγαλοπρέπειαν καὶ τὸ ἀξίωμα τῆς αὐτῆς ἐκείνης ὅτε ὁ Κωνσταντῖνος ὁ Πορφυρογέννητος ὑπεδέχθη τὴν ἀρχόντισσαν τῆς Ῥωσίας. Καὶ αὐτὸ τὸ γεγονός τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει βαπτίσματος τῆς πρώτης Ῥωσίδος ἡγεμόνος κατὰ τὸ ὀρθόδοξον ἡμῶν δόγμα, ἔμελλε μετὰ τινὰ αἰῶνας νὰ ἐπιδράσῃ πολυειδῶς καὶ πολυτρόπως εἰς τὴν τύχην τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

Περὶ τὰ μέσα τῆς 15 ἑκατονταετηρίδος ὁ μεσαιωνικὸς ἑλληνισμὸς ἦτο ἀπεναντίας ἔτοιμοθάνατος· ἀλλὰ καὶ αὐτὸν τὸν θάνατον αὐτοῦ ἔμελλον νὰ ἐπιστήψωσιν ἀείμνηστα πολεμικὰ ἔργα. Ὁ Οὐνιάδης, ὁ καὶ Γιαγκω συνήθως καλούμενος, ὁ Κωνσταντῖνος Δράγοζης ἢ Δράκος, καὶ ὁ Γεώργιος Καστριώτης, ὁ κοινότερον Σκενδέρμπευς ἐπιλεγόμενος, ἐπεχείρησαν νὰ καταλύσωσιν ἀπὸ κοινοῦ τὴν ἐν τῇ Ἀνατολικῇ τῆς Εὐρώπης Χερσονήσῳ ὀσμανικὴν κυριαρχίαν.

Καὶ ὁ μὲν Οὐνιάδης ἔμελλε νὰ ἐνεργήσῃ ἀπὸ τοῦ βορειανατολικοῦ αὐτῆς μέρους, ὁ δὲ Καστριώτης ἀπὸ τοῦ βορειοδυτικοῦ, ὁ δὲ Κωνσταντῖνος ἀπὸ μεσημβρίας. Ἡ σύγχρονος ὁμως αὐτῶν ἐνέργεια παρεκωλύθη ὑπὸ πολλῶν δυσχερειῶν. Ὁ Οὐνιάδης, ἀφοῦ πολλάκις ἐθριζάμβευσεν εἰς τὰ βουλγαρικὰ πεδία, κατετροπώθη ὑπὸ τοῦ Σουλτάν Μουράτη τοῦ Β'. πρῶτον περὶ Βάρναν καὶ ἔπειτα εἰς Κοσσυφοπέδιον. Ὁ Σκενδέρμπευς πολλάκις μὲν ἐπίσης ἐνίκησε τοὺς ὀσμανικοὺς στρατοὺς, ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθη ποτὲ νὰ προέλθῃ ἐκ τῶν δυτικῶν αὐτοῦ ὀρηκτηρίων, ἐνεκα ποικίλων ἐσωτερικῶν καὶ ἐξωτερικῶν περισπασμῶν. Τελευταῖον ὁ Κωνσταντῖνος, ὁρμώμενος ἐκ Πελοποννήσου, δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐμβάλῃ εἰς τὴν Θεσσαλίαν, εἰμὴ ἀφοῦ ὁ Οὐνιάδης κατετροπώθη περὶ Βάρναν, ὥστε ὑπέστη καὶ οὗτος τὴν αὐτὴν τύχην. Καὶ μετ' οὐ πολὺ, θανόντος τοῦ Μουράτη Β'. ἀνέλαβε τὴν ἀρχὴν τῶν Ὄσμανιδῶν ὁ υἱὸς του Μωάμεθ Β', ὅστις [τῇ 29 μαΐου 1453] ἐξέπόρθησε τὴν πόλιν ἐκείνην ἣν ἀπεκάλει ἐλπίδα καὶ χαρὰν πάντων τῶν Ἑλλήνων ὁ ἡρωϊκὸς αὐτῆς πρόμαχος, ὁ πολλάκις εἰς ἀμυχανίαν περιεπαγῶν τὸ πείσμα τοῦ ἀντιπάλου αὐτοῦ.

Τοιαῦτα ἦσαν ἐν κεφαλαίῳ τὰ γεγονότα, τὰ ὅποια ἰστόρησα λεπτομερέστερον εἰς τὸν Διάδοχον περὶ τὰ μέσα τοῦ 1886 ἐν τῇ βασιλικῇ ἐπαύλει τῆς Δεκείλειας. Ἡ βασίλισσα παρηκολούθησε μετὰ ἀδιαλείπτου προσοχῆς ἀπάσας τὰς περιπετείας τῶν ποικίλων ἐκείνων ἀγώνων, ἀναζητοῦσα ἐπὶ τοῦ χάριτος τὴν τε πορείαν τοῦ στρατοῦ καὶ τὰ κυριώτατα τῶν μαχῶν πεδία. Ἡ ὀρισμένη πρὸς τὰς παραδόσεις μου ὥρα ἦτο ἢ ἀπὸ τῆς δεκάτης καὶ ἡμισείας μέχρι τῆς δωδεκάτης. Ἄλλ' ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν τούτων, παρασυρόμενος ὑπὸ τῆς ἀξιαγαστοῦ τῇ ἀληθείᾳ ἐκείνης ἐπιμελείας, ὑπερέβαλον πολὺ τὴν τεταγμένην ὥραν. Καὶ ὅτε ἐπὶ τέλους ἐνόησα τοῦτο, ἐζήτησα παρὰ τῆς βασιλίσσης συγγνώμην ἐνεκα τῆς ἀπροσεξίας μου. Ἡ δέ, ἐν τῇ καλοκάγαθίᾳ της, στραφεῖσα εὐμενῶς πρὸς ἐμέ: « Πῶς περὶ νὰ γλήγορα ἡ ὥρα, κύριε Παπαρρηγόπουλε, μὲ εἶπεν, ὅταν σὰς ἀκούη τις ὀμιλοῦντα ! »

Ἐν ἔτει λοιπὸν 1886 εὗρον παρὰ τῆς ἡμετέρας Ἀνάσσης, ἧτις παρεσκευάζετο ἤδη νὰ πανηγυρίσῃ τὴν ἐνηλικίωσιν τοῦ Διαδόχου, τὴν αὐτὴν φιλομάθειαν, ἧς δείγματα παρέσχεν ἀπὸ τῶν χρόνων ὅτε νεωτάτη κατῆλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἐκ τούτου δὲ καθίσταται πρόδηλον ὅτι ὁ ζῆλος ἐκείνος οὔτε ἐφήμερος ὑπῆρξεν, οὔτε παροδικός, ἀλλὰ ὅπως πολλὰ ἄλλαι ἀγαθαὶ αὐτῆς προαιρέσεις, διαρκῆς τοῦ βίου της μέλημα.

Κ. ΠΑΠΑΡΡΗΓΟΠΟΥΛΟΣ

